

“TĀ IR KSENDZA, NEVIS LATVIJAS KOMPARTIJAS CK SEKRETĀRA VALODA.” PAR KO 1946. GADĀ TIKA ATCELTS NO AMATA LATVIJAS KOMUNISTISKĀS (BOĻŠEVIKU) PARTIJAS SEKRETĀRS JĀNIS JURGENS?

1946. gada jūlijā Latvijas Komunistiskās (boļševiku) partijas (LK(b)P) Centrālās Komitejas (CK) birojs jūlijā uzlika partijas sodu (rājiens ar ierakstu uzskaites kartītē) un atcēla no CK trešā sekretāra amata “par rupju politisku kļūdu pieļaušanu, uzstājoties republikāniskajā pagastu izpildkomiteju priekšsēdētāju sanāksmē” Jāni Jurgenu. Šo lēmumu apstiprināja LK(b)P CK XIII plēnums tā paša gada septembrī. J. Jurgenu nomainīja Aleksandrs Ņikonovs, kas šo amatu ieņēma līdz 1951. gadam, kad kļuva par lauksaimniecības ministru.

Jānis Jurgens (28.12.1900.–18.11.1983.) bija cilvēks, kuru vismazāk varētu turēt aizdomās par disidentismu. Dzimis kalpu ģimenē Skrīveru pagastā, tēvs vēlāk bijis mežsargs Ilzenes un Mālupe pagastos. J. Jurgens boļševiku partijā bija iesaistījies 1919. gadā, kad kļuva par milici Alūksnē, vēlāk bija čekas un revolucionārā tribunāla izmeklētājs Viļānos, sarkanarmietis Dienvidu frontē. 1921. gadā demobilizējies no armijas un sācis studēt poļu komunistu un universitātes pirmā rektora Juliana Marhļevska vārdā nosauktajā Rietumu mazākumtautību komunistiskajā universitātē. Neskatoties uz lepno nosaukumu, tā nebija augstākā mācību iestāde. Tā bija vidēja līmeņa Kominternes politikās izglītības iestāde (darbojās 1922.–1936. g.), kas bija paredzēta partijas darbinieku un revolucionāru gatavošanai no latviešu, lietuviešu, ebreju, poļu u.c. tautu pārstāvju vidus. Tajā izglitojās Latvijas Kompartijas biedri, kas tika nosūtīti pagrīdes darbā uz Latviju.

Augstāko izglītību J. Jurgens ieguva N. Krupskajas vārdā nosauktajā Komunistiskās audzināšanas akadēmijas ekonomikas nodaļā Maskavā (1930.–1931. g.), kā arī šīs akadēmijas aspirantūrā (1931.–1932. g.). Līdz 1941. gadam J. Jurgens bija politekonomijas pasniedzējs un vadošs darbinieks vidējās un augstākajās mācību iestādēs Sibīrijā un Maskavā, to skaitā 1933.–1938. gadā OGPU–NKVD¹ augstākajās skolās. 1936.–1941. gadā viņš bija politekonomijas un marksisma-ļeņinisma pamatu katedras vadītājs Autoceļu institūtā Maskavā. 1941. gadā J. Jurgenu atsūtīja darbā uz Latviju – īsu laiku viņš bija LK(b)P CK Skolu nodaļas instruktors, bet no februāra – Latvijas Valsts universitātes (LVU) rektors un profesors. Sākoties PSRS un Vācijas karam, vispirms bija katedras vadītājs Farmakoloģijas institūtā Maskavā, pēc tam politdaļas priekšnieks MTS (Mašīnu un traktoru stacija) Molotovas apgabalā. No 1943. gada 1. atsevišķā latviešu strēlnieku rezerves pulka politdarbinieks. No 1944. gada augusta LK(b)P CK lektoru grupas vadītājs, no decembra CK trešais sekretārs (lauksaimniecības lietās), CK biroja loceklis. No 1945. gada sākuma vienlaikus arī politekonomijas katedras vadītājs LVU. No 1949. gada janvāra J. Jurgens ir LVU rektora vietnieks mācību darbā, bet no augusta – rektors. Šajā amatā viņš bija līdz 1962. gada janvārim, kad atbrīvots veselības problēmu dēļ. Līdz 1964. gadam, kad pensionējies, turpināja pildīt politekonomijas katedras vadītāja pienākumus.

J. Jurgens neizcēlās ar liberālismu, un pats autobiogrāfijā lepojās ar to, ka “1947. un 1948. gadā esmu publiski (sapulcēs un republikāniskajā presē) atmaskojis un nokritizējis prof. Širona, prof. Bērziņa, doc. Vītola u.c. antimarksistiskos darbus un uzstāšanās”.² Arī

¹ OGPU – saīsinājums no *Ob'edinennoe gosudarstvennoe političeskoe upravlenie* (Apvienotā valsts politiskā pārvalde). Nodibināta 1923. gadā pēc PSRS nodibināšanas un darbojās PSRS Tautas Komisāru Padomes pakļautībā. Tā bija PSRS politiskā policija, kuras uzdevums bija apkarot politiskos pretiniekus iekšzemē, kā arī ārzemju izlūkdienu darbību PSRS teritorijā, cīnīties ar “ekonomisko kontrrevolūciju” un “bandītuismu”. 1934. gadā OGPU iekļāva PSRS Iekšlietu tautas komisariāta (*NKVD – Narodnyi komissariat vnutrennikh del*) sastāvā kā Valsts drošības galveno pārvaldi.

² *Latvijas Valsts arhīvs* (turpmāk: LVA), PA-15500–2–6933, 7., 8. lp.

vēlāk kā LVU rektors J. Jurgens modri raudzījās, lai pretpadomju vai nacionālistiski noskaņojumi studentu un pasniedzēju vidū tiktu apslāpēti jau iedīgli.

Tieši tādēļ J. Jurgena atcelšana no amata par runu pagastu izpildkomiteju priekšsēdētāju sanāksmē 1946. gada 12. jūlijā, kas tika novērtēta kā “buržuāziski nacionālistiska”, ir ievēribas cienīgs fakts. Minētā sanāksme notika 11. un 12. jūlijā Pionieru pils (Rīgas pils) zālē. Sanāksmē piedalījās Ministru Padomes priekšsēdētājs Vilis Lācis, Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētājs Augusts Kirhenšteins, VK(b)P CK Latvijas biroja vadītājs Vasilijš Rjazanovs, LK(b)P CK sekretāri J. Jurgens, Fjodors Titovs, Ministru Padomes priekšsēdētāja vietnieki Jevgenijs Ronis un Ivans Trinklers, vairāki ministri, 523 pagastu un pilsētu vadītāji.³ Galvenos referātus nolasīja Ministru Padomes lietu pārvaldnieks Jānis Kļaviņš (par piecgadu plānu un pagastu un ciemu padomju uzdevumiem) un lauksaimniecības ministrs Jānis Vanags (par 1946. gada ražas novākšanu un labības sagādes plāna izpildīšanu). Debatēs runāja 35 cilvēki, to vidū arī J. Jurgens. Galavārdu sanāksmē teica J. Ronis.

J. Jurgena uzstāšanās notika latviešu valodā. Diemžēl pilns teksts (stenogramma) mums ir pieejams tikai krievu tulkojumā. Avīzē “Cīņa” ir vien īss atreferējums, taču arī tas liecina, ka runa ir bijusi visai netipiska tā laika sanāksmēm. J. Jurgens uzstāšanos pagastu izpildkomiteju priekšsēdētāju sanāksmē bija mēģinājis pieskaņot klausītāju uztveres līmenim un runāja par problēmām, kas laukos bija patiešām aktuālas. Jāņem vērā, ka šis kontingents pirmajos pēckara gados neizcēlās ar izglītības līmeni. Arī daudzu pagasta līmeņa darbinieku morālās īpašības bija ļoti tālu no vēlamā. Mazizglītotiem cilvēkiem, iegūstot praktiski neierobežotu varu apstākļos, kad aprīnča varas iestādes nebija spējīgas vai arī nemaz nemēģināja regulāri kontrolēt viņu darbību, bija liels vilinājums justies kā maziem feodāļiem. Alkoholisms, dienesta stāvokļa izmantošana personīga labuma gūšanai, kukuļņemšana bija ļoti bieži sastopami grēki. Bija pietiekami daudz arī smagāku, krimināla rakstura nodarījumu, kad izpildkomiteju priekšsēdētāji

³ *Cīņa*, 12.07.1946.

bija iesaistījušies laupīšanās vai fiziski iespaidojuši (dažkārt ar leltālu iznākumu⁴) zemniekus, lai piespiestu pildīt nodevas. Saprattams, ka šādi cilvēki nebaudīja zemnieku cieņu. Republikas vadība to pietiekami labi saprata, tomēr pagastu līmenī piemērotu darbinieku trūkums bija jūtams, un nācās samierināties ar tiem, kas bija pieejami. Turklāt republikas vadība bija ieinteresēta vispirms jau sekmīgā kokmateriālu sagādē meža darbos un lauksaimniecības produkcijas nodevu kārtošanā, jo tas bija galvenais, ko pieprasīja Maskava, īpaši jau 1946. gadā, kad sausuma dēļ Krievijas dienvidu rajonos, Ukrainā, Moldāvijā bija liela neraža. Tādēļ uz vietējo priekšnieku nodarījumiem bieži skatījās caur pirkstiem, ja viņi varēja panākt plānu izpildi.

Gandrīz gadu vēlāk pēc publicējamajos avotos fiksētajiem notikumiem – 1947. gada maija beigās LK(b)P CK plēnums atzīmēja, ka vājākais posms darbā ar kadriem ir pagasti. Tas gan tika izskaidrots ar lielu “naidīgo elementu” koncentrāciju vietējos padomju orgānos, tomēr plēnums norādīja arī uz būtiskākiem jautājumiem – pagastu izpildkomiteju priekšsēdētāju kadru lielo mainību (gada laikā bija nomainījušies 45%), turklāt līdzīgs stāvoklis bija arī ar partorgiem (nomainījušies 46%) un ciemu izpildkomiteju priekšsēdētājiem (nomainījušies 64%), kā arī latviešu un latviešu valodas pratēju nepietiekamo skaitu.⁵

Acīmredzot tieši J. Jurgena runas neformālais raksturs, mēģinājums izskaidrot vienkāršā valodā, kādam jābūt pagasta izpildkomi-

⁴ Viens (bet ne tuvu ne vienīgais) šāds gadījums notika 1946. gada septembrī Alūksnes pagastā, kad izpildkomitejas priekšsēdētājs Vladimirs Timofejevs, mēģinot atņemt graudus, nošāva “Vengersku” māju saimnieku Jāni Ceplīti. Alūksnes apriņķa partijas komiteja uzskatīja, ka nošautais pats bijis vainīgs, un rajona prokurors Krūms, kurš bija notikušā liecinieks, atteicās ierosināt krimināllietu. Izmeklēšana sākās tikai pēc pieciem mēnešiem, kad nošautā māsa bija uzrakstījusi sūdzību PSRS ģenerālprokuroram un viņš savukārt bija uzdevis republikas prokuroram Aleksandram Mišutinam izmeklēt šo lietu. LK(b)P CK Partijas kontroles kolēģijas sekretārs Pēteris Plēsums atzina, ka Alūksnes apriņķa partijas komiteja varas pārsniegšanai pagastos vispār nepievērš lielu uzmanību un pašā pilsētā esot bijuši iekārtoti divi cietumi, kur ieslodzīti zemnieki uz 1–2 diennaktīm par nodevu nepildīšanu. (*LVA, PA-101–10–44, 143., 144., 306., 307. lp.*)

⁵ *LVA, PA-101–10–1, 65., 66., 69. lp.*

tejas priekšsēdētājam, izraisīja sūdzību Vissavienības Komunistiskās (boļševiku) partijas (VK(b)P) CK Latvijas biroja vadītājam, faktiskajam Maskavas gubernatoram Latvijā Vasilijam Rjazanovam, kurš sanāksmē bija piedalījies, bet valodas nezināšanas dēļ acīmredzot nebija sapratis, par ko ir runa. Diemžēl mūsu rīcībā ir tikai vēstules kopija, tādēļ nav iespējams identificēt tās autorus. VK(b)P CK Latvijas birojs, kas šajā laikā faktiski bija augstākā pārvaldes institūcija republikā, reaģēja momentāni. V. Rjanzova vietnieka Sergeja Zeļenova ziņojumā J. Jurgena runa tika novērtēta kā “buržuāziski nacionālistiska”. Protams, tā tāda nebija, tomēr tie momenti, uz kuriem norāda S. Zeļenovs, liecina ne tik daudz par J. Jurgena uzskatiem, cik par to, kas tad īsti tajā neapmierināja Maskavas uzraugus un ko tie tajā saskatīja.

Šķiet, ka galvenais J. Jurgena “nodarijums” bija tas, ka runā izpaudās tendences un noskaņojumi, kas bija raksturīgi daudziem Latvijas partijas darbiniekiem, tajā skaitā arī visaugstākajā līmenī, pirmajos pēckara gados, un tos īsi varētu definēt sekojoši: Latvijas sovetizācijas procesā jāņem vērā vietējās īpatnības. Tas balstījās uz reālistisku situācijas novērtējumu: zemniecība neatbalsta padomju varu. Ja nebūs atbalsta zemniecībā, neizdosies likvidēt arī bruņoto pretestību un nodrošināt padomju režīma stabilitāti, kas bija nepieciešams priekšnoteikums lauksaimniecības kolektivizācijai. Lai gūtu atbalstu, ir nepieciešami kompetenti vietējā līmeņa funkcionāri, kas spētu pārliecināt zemniecību, taču tieši viņi bija visvājākais posms. Pēc definīcijas viņiem vajadzēja būt komunistiem, bet komunistu skaits laukos vispār bija niecīgs, turklāt liela daļa pagasta līmeņa darbinieku bija ieradušies no citām PSRS republikām. Labi vēl, ja viņi bija latvieši pēc tautības un prata latviešu valodu, taču ne mazums bija cittautieši, kas valodu nezināja un nevarēja saprasties ar zemniekiem. Kā jau teikts, daudzi no vietējā līmeņa funkcionāriem izglītības, organizatorisko prasmju un morālo īpašību ziņā nebija piemēroti saviem amatiem un nekādā ziņā nespēja radīt pozitīvu priekšstatu par padomju varu.

Šie uzskati nebija pretrunā ar to nesēju pārliecību, ka padomju vara un tās politika ir pareiza. Viņi vienkārši uzskatīja, ka Latvijas situācija ir specifiska un ar to ir jārēķinās. Tomēr viņi līdz galam

neapzinājās, cik krasā pretrunā reālistiskā pieeja bija ar J. Staļina dogmām par šķiru cīņu laukos un to, kā jāvirzās uz kolektivizāciju. Dogmatiskais skatījums dalīja zemniecību budžos (kulakos), vidējos zemniekos un trūcīgajos zemniekos. Ar pirmo grupu nekāda sadarbība nebija iespējama, tā bija “jāizspiež” (ekonomiski sagraujot un politiski izolējot no pārējās zemnieku sabiedrības), turklāt tā pēc definīcijas bija naidīga kolektivizācijai, bija “bandītisma” sociālā bāze. Sadarbība bija iespējama tikai ar t.s. darba zemniekiem, tāpat vidējiem un trūcīgajiem zemniekiem, kuri tika uzlūkoti par padomju varas atbalsta bāzi. Tādējādi J. Jurgena (un ne tikai viņa) galvenais grēks bija tas, ka viņš uzskatīja, ka laukos var un vajag balstīties uz zemniekiem, kas ir gatavi sadarboties un kas bauda vietējās sabiedrības atzinību, neatkarīgi no tā, cik hektāru saimniecību viņi apstrādā.

VK(b)P CK Latvijas biroja vadības pienākums bija sekot, lai republikā neizpaužas uzskati, kas būtu pretrunā ar padomju ideoloģiju un Maskavas līniju, un V. Rjazanova vadībā tā to darīja ar lielu degsmi. 1946. gada vasara ir laiks, kad Maskavas politikā sākas būtisks pavērsiens uz cīņu pret jebkādam “liberālisma” nosliecēm visās dzīves jomās. Protams, tas ir tikai pieņēmums, taču iespējams, ka Maskavas politikas izmaiņas sakrita ar paša V. Rjazanova uzskatiem, jo viņš vispār ar lielām aizdomām skatījās uz Latvijas PSR vadību, viņaprāt, nacionālistiskas tendences piemita arī pirmajam sekretāram Jānim Kalnbērziņam, Ministru Padomes priekšsēdētājam V. Lācim, nemaz nerunājot par Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētāju A. Kirhenšteinu, kura izteikumi un uzvedība visai bieži izgāja ārpus padomju funkcionāram piedienīgiem rāmjiem.

VK(b)P CK Latvijas birojam (un Maskavai) būtībā nepieņemams bija uzskats, ka ir iespējamas sovetizācijas/kolektivizācijas vietējās variācijas. Vismaz vārdos visam bija jānorisinās atbilstoši shēmai, kas bija aprobēta PSRS kopš 1929. gada un kurā arī reālistam bija maz vietas. Tādēļ izteikumi, kas tai neatbilda, izraisīja asu pretreakciju.

J. Jurgens bija tikai viens no šīs politikas upuriem, bet ne vienīgais – par tādiem kļuva arī Ministru Padomes lietu pārvaldnieks Jānis Kļaviņš, Jēkabpils apriņķa partijas komitejas pirmā sekretāre

Milda Birkenfelde (Dzērvīte) un citi. Interesanti, ka J. Jurgens un J. Kļaviņš bija t.s. Krievijas latvieši. Faktiski tāda bija arī M. Birkenfelde, kura kopš 1923. gada dzīvoja PSRS, lai gan 1929. gadā bija nosūtīta uz Latviju pagrīdes darbā un te arī nokļuva cietumā. Var pieņemt, ka J. Jurgens un J. Kļaviņš, kas tika apsūdzēts par mēģinājumu atdot saimniecību kādam “kulakam”, kuru viņš par tādu neuzskatīja, tāpat kā daudzi citi Krievijas latvieši, kas labi atcerējās kolektivizāciju PSRS “vecajās” republikās, vēlējās izvairīties no tiem ekscēsijām, kas tur notika. Agrākie nopelni viņiem un “vecajai pagrīdniecei” M. Birkenfeldei radīja cerību, ka viņu vārdos ieklausīsies. Tomēr izrādījās, ka vecie nopelni neskaitās, lai gan J. Jurgena gadījumā tie tomēr viņam palīdzēja. Iespējams, republikas vadībai nācās ziedot J. Jurgenu, lai atsistu tālākus uzbrukumus, tomēr viņš joprojām bija ietekmīgs partijas funkcionārs. Atcelšana no CK sekretāra amata un ar to saistīta automātiska izslēgšana no CK biroja sastāva bija būtisks kritiens viņa karjerā, tomēr tas beidzās ar samērā mīkstu piezemēšanos pietiekami augstā postenī – LVU rektora krēslā.

J. Jurgena runas atreferējums avīzē “Cīņa” 1946. gada 13. jūlijā

“...LK(b)P CK sekretārs b. Jurgens sīki analizēja pagastu izpildkomiteju lielos pienākumus, kādus tām uzliek sociālistiskā valsts. Viņš aizrādīja, ka grūtības darbā lielā mērā rada tas, ka mūsu padomju republika vēl jauna un ļaudis nezina tās likumus, nepazīst vēl pašu padomju iekārtu.

Tālāk b. Jurgens norādīja, ka jāveic liels darbs tautas audzināšanā marksisma-ļeņinisma garā. Viņš deva norādījumus, kā izpildkomitejām iegūt autoritāti iedzīvotāju vidū. CK sekretārs asi kritizēja dažu izpildkomiteju nederīgos un kaitīgos darba paņēmienus, kā arī bezdarbību un izlaidību. Izpildkomiteju darbā nedrīkst pieļaut nekārtības un rupjības. Neder priekšsēdētāji un locekļi, kas nodevušies žūpībai un ļoti bieži nodzer savu godu, brāļojas ar dažādiem pretpadomju elementiem, ņem kukuļus, pieļauj noziedzības un tautas acīs kompromitē padomju varu. Viss pagasts redz ik katru priekšsēdētāja soli un spriež par to. Tāpēc priekšsēdētājam rūpīgi jāsarģā sava autoritāte.

Biedrs Jurgens mācīja izpildkomiteju priekšsēdētājiem, kā audzināt sev palīgus – aktīvu. Aktīvs neaug sēdēs, kā daži domā. Tas jāorganizē un jāaudzina konkrētā darbā. Nav taisnība, ka pagastu un ciemu izpildkomitejās var darboties tikai bijušie laukstrādnieki. Šai darbā jāiesaista ikviens godīgs darba cilvēks, kurš saprot, ka padomju iekārta atbilst arī viņa interesēm.

Strādājiet tā, kā tas pienākas darba tautas pārstāvjiem, tad arī visi darba ļaudis pulcēsies ap izpildkomitejām, – b. Jurgens aizrādīja izpildkomiteju priekšsēdētājiem...”

K. Sieks. Pagastu izpildkomiteju priekšsēdētāju republikāniskā sanāksme. *Cīņa*, 13.07.1946.

VK(b)P CK PĀRSTĀVIM

b. RJAZANOVAM V. F.

Saistībā ar tūlītēju Staļina piecgades un kārtējo uzdevumu īstenošanu, piemēram, piena piegādēm, pag[astu] un ciema padomju darbu vajag konstruēt pa jaunam, kā tas norādīts žurnālā “Partijas celtniecība” u.c. un kā to pagastu izpildkomiteju priekšsēdētāju apspriedē pasvītroja referenti un labi visu to apgaismoja.

Taču to visu izjauca CK sekretāra b. Jurgena nenopietnā un nepareizā uzstāšanās, kurš visa tā vietā sāka tieši pretēji ļoti daudz gari un plaši runāt par to, ka priekšsēdētāji ļoti un ļoti daudz strādā un dara, iznāca tā, ka priekšsēdētājiem nevajag īpaši daudz censties, vēl jo vairāk pārkārtot savu darbu, kā norādīja referenti. Šajā brīdī nevajadzēja auditoriju cienāt ar nevajadzīgiem un nenopietniem jociņiem, tas nav nopietni. Tā ir liela politiska kļūda. Stenogrāfistes noteikti visu fiksēja.

Paraksti

Pareizi: [Novikova]

LVA, PA-101-9-42 (185). Tulkojums no krievu valodas.

Slepeni

VK(b)P CK LATVIJAS BIROJA PRIEKŠSĒDĒTĀJAM

b. RJAZANOVAM V. F.

Par Latvijas K(b)P CK sekretāra b. JURGENA J. J. uzstāšanos republikas pagastu izpildkomiteju priekšsēdētāju apspriedē

Republikas pagastu izpildkomiteju priekšsēdētāju apspriedē, kas ar Latvijas K(b)P CK un LPSR Ministru Padomes lēmumu tika sasaukta 1946. g. 11.–12. jūlijā, Latvijas K(b)P CK vārdā uzstājās LK(b)P CK trešais sekretārs b. Jurgens. B. Jurgens tā vietā, lai mobilizētu zemāko padomju orgānu vadītājus laukos svarīgāko kārtējo republikas lauksaimniecības piegādu plāna uzdevumu risināšanai un pareizi politiski orientētu padomju orgānus laukos cīņā ar kulaciskajiem un buržuāziski nacionālistiskajiem elementiem un ar viņu bruņoto pagrīdi, teica politiski kaitīgu runu, nepareizi orientēja zemākos padomju varas orgānus laukos un deva iemeslu latviešu buržuāziskajiem nacionālistiem uzskatīt, ka Latvijas K(b)P CK solidarizējas ar viņiem vairāku republikas dzīves politisko jautājumu traktējumā.

1. B[iedrs] Jurgens savas runas pirmo daļu konstruēja uz to republikā [pastāvošo] grūtību uzskaitījuma, ar kurām nākas saskarties pagasta izpildkomitejas priekšsēdētājam.

Jurgens tās traktē sekojoši:

a) “1941. gadā strādāt bija vieglāk, tad visu varēja nopirkt, jo viss bija, bet tagad jūs zināt, ka ne tikai mūsu republika ir izpostīta, lieli postījumi ir notikuši arī citās republikās” (CK sekretāram vajadzēja pateikt, kas tās izpostīja). Un tālāk b. Jurgens min piemēru par tagadējo stāvokli Baltkrievijā: “Es jums pastāstišu nevis anekdoti, bet taisnību. Baltkrievija ir galīgi sagrauta. Jūnija mēnesī tikai divus rajonus spēja apgērbt, bet līdz tam cilvēki dzīvoja mežā un ģērbās ādās, kā kādreiz Robinzons Kruzo.”

Iznāk, ka visi Baltkrievijas iedzīvotāji, izņemot divus rajonus, staigā pliki un dzīvo mežos.

Kā CK sekretārs atbildīgā apspriedē drikst runāt tādas kaitīgas blēņas, no kurienes, no kādiem avotiem b. Jurgens ņēma šādas ziņas. Latvijā naidīgi nacionālistiski elementi izplata šādas baumas, ka

tauta citās padomju republikās ir plika, mirst badā utt., u.t.jpr. Taču tā vietā, lai atmaskotu šos melus, pastāstītu, kā baltkrievu tauta paš-aizliedzīgi pārvar patiešām nepieredzētas grūtības un ir sasniegusi lielus panākumus saimniecības atjaunošanā, un tādējādi mobilizētu latviešu tautu, kura nav pārdzīvojusi to, ko [pārdzīvoja] baltkrievu tauta, – Latvijas K(b)P CK sekretārs apspriedē propagandē nacionālistiskus melus par Baltkrieviju.

B[iedrs] Jurgens pilnīgi nepareizi traktē jautājumu par spekulāciju republikā un būtībā aicina necinīties ar to, atzīstot to par neizbēgamu un nelabojamu parādību republikas dzīvē. Viņš paziņo: “Jūs zināt, ka ražojam mēs ļoti maz, un jūs zināt, kad ir maz, lai kādus soļus nespertu, lai cik arī nevērstos pie tiesas un prokurora, – vienmēr būs spekulācija” (stenogr. 2. lpp.). Tā nav ļeņiniska jautājuma nostādne, bet gan sīkburžuāziska ekonomista viedoklis. Ļeņins aicināja vienlaicīgi ar ražošanas organizēšanu cīnīties ar spekulāciju.

23. sējumā rakstā par cīņu ar badu Ļeņins norādīja, ka buržuāzija noārda cietās cenas, spekulē, grauj valsts varu ar kukuļiem, uzpirkšanu, ļaunprātīgi atbalstot visu, kas dzen postā padomes, ka vajag organizēt karagājienu pret spekulantiem, kulakiem, ekspluatatoriem (*mirojedi*), dezorganizētājiem. Ļeņins tieši saka, ka spekulācijas nesēji – darba tautai naidīgs elements. To lieliski zina arī b. Jurgens, ne tikai no teorijas, bet arī no mūsu cīņas prakses ar spekulāciju republikā, un tomēr viņš izskaidro spekulāciju pie mums nevis ar to, ka kulaciskie elementi laukos spekulē ar sviestu un citām precēm, ka tirgotāji un citi šķiriski svešie elementi pilsētā iespraucas mūsu padomju tirdzniecības aparātā un izlaupa sociālistisko īpašumu un spekulē tirgū, bet gan ar to, ka strādnieki it kā sava nabadzīgā stāvokļa dēļ fabrikās un rūpniecās izlaupa sociālistisko īpašumu. Jurgens saka: “Produkts nav izgājis ražošanas ciklu, taču tas jau ir centrālajā tirgū... Savā ziņā tas ir saprotams, jo fabriku strādnieki dzīvo daudz grūtāk nekā zemnieki, viņi saņem tikai to, ko saņem uz kartītēm, bet uz kartītēm pārāk daudz nesanāk” (2. lpp.)

Šāds CK sekretāra paziņojums zemāko padomju varas orgānu vadītāju republikas apspriedē ir bezatbildīgs un kaitīgs, tas ne tikai apmelo mūsu strādniekus, bet arī noskaņo ar spekulāciju neapmierinātos zemniekus pret strādniekiem.

3. Trešo grūtību republikas darbā b. Jurgens saskata tur, ka Latvijā ir jauna iekārta, padomju iekārta un zemnieki nezina mūsu iekārtu un nezina, kur žēloties, kad notiek nepareizības. (Tieši tā Jurgens saka, sk. 2.–3. lpp.)

Tā ir nevis grūtību izskaidrošana, bet gan padomju iekārtas apmelošana. Tātad, ja būtu vecā, pazīstamā, Ulmaņa buržuāziski fašistiskā iekārta, kuru zemnieki pazīst un pie kuras viņi it kā ir pieraduši, nebūtu šo grūtību, kas izriet no padomju iekārtas pastāvēšanas fakta Latvijā.

4. B[iedrs] Jurgens apvaino latviešu tautu un būtībā sludina buržuāziski nacionālistisku skatījumu uz latviešu tautas darbību un būtību. Viņš saka: “4. grūtība mums ir tāda, ka mūsu tauta nav tā tauta, kas bija 1905., 1917., 1919. gadā. Tāda revolucionāra noskaņojuma, kāds bija tolaik, tagad nav.”

Kā var ne tikai CK sekretārs, bet pat savu tautu cenošs bezpartijisks godīgs latvietis tā izteikties par savu tautu?!

Latviešu tauta nodibināja pie sevis padomju varu 1940. gadā, pārdzīvoja vācu okupācijas grūtos gadus un nepārdevās vāciešiem, bet varonīgi cīnījās kopā ar visu padomju tautu pret vāciešiem – paverdzinātājiem un uzvarēja viņus. Latviešu tauta sekmīgi atjauno savu izpostīto saimniecību un savu nacionālo kultūru, un PSRS Augstākā Padome ir apbalvojusi simtiem latviešu ar PSRS ordeņiem. PSRS Augstākās Padomes vēlēšanās latviešu tauta parādīja savu uzticību padomju varai – Ļeņina–Staļina lietai, bet Latvijas K(b)P CK sekretārs pļāpā par to, ka latviešu tautai trūkst revolucionārisma.

Interesanti pajautāt: ko Jurgens saprot ar revolucionārismu? Kā viņš pats izskaidro revolucionārisma trūkumu latviešu tautā? Viņš saka: “Viens otrs ļoti labi dzīvoja Ulmaņa laikā, viņa dēls, meita bija celti godā, pats arī; mēs izvedām zemes reformu, lai arī ar trūkumiem, dažiem Ulmaņa piekritējiem atgriezām zemi, apcīrpām. Sakiet, vai viņš var labi skatīties uz padomju varu, viņš smejas, bet sirdī viņam nakts. Mums nevienam nepatīks, ja atņem.” Bet atņēma taču kulakiem, vāciešu pakalpiņiem, kāds tam sakars ar latviešu tautu, un kāpēc, pēc Jurgena domām, latviešu tautai pazudis revolucionārais noskaņojums, kad vāciešu pakalpiņiem un kulakiem

apgrieza zemi un nodeva to jaunsaimniekiem, – dīvaina revolucio-
nārisma izpratne.

Protams, no kulaku, buržuāzisko nacionālistu un vāciešu pakalpiņu viedokļa padomju varas pasākumi Latvijā un zemes reforma u.c. nav labi pasākumi, viņi melo un saka, ka latviešu tauta pārdevusies boļševikiem, zaudējusi brīvību un nav kļuvusi revolucionāra. Taču tas ir ienaidnieka viedoklis, kāpēc to propagandē Latvijas Kompartijas CK sekretārs.

B[iedrs] Jurgens nepareizi orientēja padomju orgānus cīņā ar nacionālistisko pagrīdi, ar tās bandītisko darbību. Viņš paziņoja, ka cīņā ar bandītismu mēs “ja mēs turētu katrā mežā armiju, lai iznīcinātu pēdējo bandītu, bet mēs domājam arī (kas domā – Latvijas K(b)P CK vai tikai b. Jurgens?), lai cik tas arī nebūtu bēdīgi, taču viņi tomēr ir mūsu latvieši, varbūt viņi sapratīs, iznāks no meža, bet, kas neiznāks, nāksies iznīcināt.” (4. lpp.)

Vai tā ir politiski pareiza partijiska pieeja cīņā ar bandītismu, nē, tā ir buržuāziski nacionālistiska pieeja. “Mēs viņus iznīcinātu, bet mēs arī domājam, lai cik tas nebūtu bēdīgi, viņi tomēr ir mūsu latvieši un varbūt viņi iznāks.”

Tā vietā, lai izskaidrotu pagastu izpildkomiteju pārstāvjiem, ka bandītu vidū ir divas grupas – vieni ir tautas ļaunākie ienaidnieki, kas ir notraipījuši savas rokas ar tautas asinīm, un neatkarīgi no tā, kas viņi ir – krievi, latvieši, poļi –, Padomju uzdevums ir saliedēt darba zemniekus un aicināt tautu tos iznīcināt bez žēlastības.

No otras puses, lielākā viņu daļa, no tiem, kas tagad atrodas mežos, – tie ir cilvēki, kuriem ir kaut kādi noziegumi pret tautu un padomju varu, kā arī vienkārši iebaidīti bandīti, kas ir ļāvuši sevi apmānīt tautas ļaunākajiem ienaidniekiem, aizvilkt sevi uz šā postošā ceļa. Šī grupa – un viņu ir vairākums – var rēķināties ar to, ka padomju vara piedos viņu noziegumus, ja viņi iznāks paši ar ieročiem rokās, iznīcinās savus barvežus un ar godīgu darbu izpirks savu vainu pret padomju varu un latviešu tautu. Tikai tā drīkst runāt boļševiks.

Tā vietā b. Jurgens prezentēja kaitīgas nacionālistiskas blēņas, kas tikai dezorganizē padomju orgānus cīņā ar bandītismu.

B[iedrs] Jurgens dod nepareizu politisku līniju padomju orgāniem laukos viņu darbā un attiecībās ar dažādiem latviešu lauku iedzīvotāju slāņiem.

Jurgens saka: “Galvenais, lai mēs varētu labi un viegli strādāt, ir iekarot personīgu autoritāti visos zemniekos, lai viņi jūs cienītu un klausītu jums.” (4. lpp.)

Tas ir buržuāzisks lozungs. Latviešu laukos blakām darba zemniekam ir arī kulaks un bandīts, un bijušais aktīvais vāciešu pakalpiņš, un bandītu pabalstītājs. Šie elementi sabotē padomju pasākumus, nogalina padomju cilvēkus, visādi traucē mūsu lietai, ved niknu šķiru cīņu ar Padomēm.

Vai godīgs padomju darbinieks drīkst censties iekarot personīgu autoritāti šajos padomju varai naidīgajos elementos, ja šis b. Jurgena dotais kaitīgais lozungs izplatīsies un tiks pielietots praksē – mēs pazudināsim mūsu jaunos padomju orgānus laukos, pazaudēsim lauku darba cilvēku uzticību un nokļūsim kulaku un buržuāzisko nacionālistu gūstā.

Tā vietā, lai aicinātu padomju darbiniekus saliedēt ap padomju orgāniem visu darba zemnieku masu un iekarot autoritāti šajā masā, celt viņus cīņai ar kulaciskajiem bandītiskajiem elementiem, kas traucē pildīt Latvijas PSR tautas saimniecības attīstības piecgadu plānu, Jurgens aicina apvienot visus un iekarot autoritāti visos.

Kā tad b. Jurgens rekomendē iekarot autoritāti visos zemniekos? Viņš izvirza 3 tēzes:

1. Nesit ar dūri pa galdu,
2. Nedzer šņabi,
3. Nepiesavinies svešu mantu.

Tā ir ksendza, nevis Latvijas Kompartijas CK sekretāra valoda.

B[iedrs] Jurgens nekur savā runā nesaka, ka patiesu autoritāti padomju darbinieks darba cilvēku masā var iekarot pirmām kārtām ar uzticību savai Padomju Dzimtenei – Ļeņina–Staļina partijai, ar godīgu attieksmi pret savu pienākumu, ar pašreizējīgu darbu visu piecgades plāna saimnieciski politisko uzdevumu izpildē, ar stingru padomju likumu ievērošanu un iedzīvotāju audzināšanu godīgi pildīt viņu saistības pret Padomju valsti, ar darba tautas interešu aizsardzību un cīņu ar visāda veida kaitīgiem elementiem, sabotieriem, dezorganizētājiem, kulakiem.

B[iedrs] Jurgens varēja ar mūsu republikas faktiem par piena sa-
gādi, labības nodošanu, Padomju Latvijas saimniecības un kultūras
atjaunošanu parādīt, ko nozīmē iekarot autoritāti un cieņu darba
tautā. Taču viņš to nedara.

B[iedrs] Jurgens būtībā dezorganizēja Padomju varas zemākos
orgānus laukos ar savu kaitīgo paziņojumu, pasakot: “Daudzi domā
tā: mani nozīmēja par pagasta izpildu komitejas priekšsēdētāju.
Es pats esmu galva, un nevienam nav tiesību mani aiztikt. Nemiet
vērā – jūs neesat īsta padomju vara, jūs esat iecelti – neviens jūs nav
ievēlējis.” (8. lpp.) Ja ticam Jurgenam, Latvijā nav Padomju varas, tā,
pēc viņa domām, nav īsta. Vai Latvijas K(b)P CK sekretārs var runāt
tik briesmīgas lietas? Tā taču runā latviešu buržuāziskie nacionālisti,
apgalvojot, ka boļševiki uzurpējuši varu Latvijā. Jurgens ir izglītots
cilvēks, un viņš nevar nezināt par demokrātiskā centrālisma prin-
cipu, kas ir mūsu organizatoriskās struktūras pamatā. Kādēļ Jurgens
runā būtībā pretpadomju valodā.

B[iedra] Jurgena runā ir vēl vairākas juceklīgas un nepareizas
tēzes, piemēram: lozungs “Nebaidieties no zemes”! (6. lpp.)

Tikai vienā vietā savā runā b. Jurgens dod vairāk vai mazāk pa-
reizu novērtējumu, kā jāpiemēro padomju tiesu likumi.

B[iedra] Jurgena uzstāšanās republikas pagastu izpildkomiteju
priekšsēdētāju apspriedē ir politiski kaitīga, un tā nepareizi orientē
zemākos padomju orgānus svarīgākajos republikas dzīves politiski
saimnieciskajos jautājumos. Šī uzstāšanās ir nodarījusi lielu kaitē-
jumu Padomju varas nostiprināšanai Latvijā un pēc sava satura ir
buržuāziski nacionālistiska.

Uzskatu par nepieciešamu apspriest šo uzstāšanos Latvijas K(b)P
CK biroja sēdē un veikt nepieciešamos pasākumus, lai nepieļautu
līdzīgas parādības nākotnē un lai labotu šīs uzstāšanās nodarīto po-
litisko kaitējumu Padomju varai.

VK(b)P CK Latvijas biroja
priekšsēdētāja vietnieks

[paraksts] (Zeļenovs)

LVA, PA-101-9-42, 186.-193. lp. Tulkojums no krievu valodas.

Avotu publikāciju un komentāru sagatavoja Daina Bleiere